






Centrum för lättläst

FORUM
FÖR
LEVANDE
HISTORIA

En lättläst text
om utställningen
Anne Frank & Jag




Denna text är skriven av Lättläst-tjänsten vid Centrum för lättläst i samarbete med Forum för levande historia, 2007.

Tryck: Edita, Västerås, 2008
Andra upplagan
Foto: Från filmen Free2choose
& utställningen Anne Frank & Jag

www.lattlast.se

Forum för levande historia
Box 2123, 103 12 Stockholm
Besöksadress: Stora Nygatan 10-12
info@levandehistoria.se
www.levandehistoria.se

ISBN 978-91-977487-4-2



Om utställningen

På utställningen kan du se fotografier ur Anne Franks liv och på vad som hände i Nederländerna, Tyskland och Europa under åren 1918 – 1945.


Vad hände?

Året är 1944 och platsen är staden Amsterdam, på en vind i ett gårdshus bakom en hemlig dörr.

Här lever åtta människor gömda: den 15-åriga flickan Anne Frank med sin syster Margot, deras föräldrar Otto och Edith Frank, familjen van Pels och tandläkaren Fritz Pfeffer.

I två år har de levt gömda på vinden i gårdshuset, i hemlighet, rädda och tysta. Kvinnan Miep Gies hjälper dem med mat och kläder.

Men till sist skvallrar någon, ringer till polisen, och några månader senare är alla från gårdshuset döda utom Otto Frank.



Varför dog Anne Frank?

Anne Frank och hennes familj blev mördade för att de var judar.

Under flera år hade nazisterna allt mer, steg för steg, hindrat judar från att leva som människor.

Först sade nazisterna att judar inte fick arbeta, att de inte fick gifta sig med icke-judar, att de inte fick äga vad de ville eller bo där de ville. Till slut förlorade judarna till och med rätten att leva.

Under andra världskriget, mellan åren 1942 och 1945, mördade nazisterna flera miljoner människor.

De mänskliga rättigheterna

Efter andra världskrigets folkmord skrev Förenta Nationerna regler om vad en människa alltid ska ha rätt till. Reglerna kallas de mänskliga rättigheterna.

En människa har bland annat rätt till frihet, att få säga vad hon tycker och att få tillhöra vilken religion hon vill. Alla dessa rättigheter togs ifrån Anne Frank.

Free2choose

För att du ska kunna fundera på vad du själv tycker om mänskliga rättigheter kan du titta på filmerna Free2choose, som finns i utställningen.

Anne Franks dagbok

Efter att soldater hade hämtat de åtta gömda människorna i gårdshuset på Prinsengracht, kommer hjälparen Miep Gies dit och hittar några papper på golvet.

Flickan Anne hade skrivit en dagbok och tappat dagbokspappren på golvet. Miep samlar ihop pappren och spar dem. Efter kriget ger Miep pappren till den ende som överlevde, Annes far Otto.

Anne skriver:

”Det är min högsta önskan att en dag bli journalist och så småningom en berömd författarinna.”

Idag har miljontals människor läst Annes dagbok och Anne Frank blev en världsberömd författarinna.

1918

Hur började det?

Tyskland hade förlorat i det första världskriget 1918 och fick betala mycket pengar till de andra länderna som hade varit med i kriget. Tyskland blev efter det mycket fattigt och många tyskar blev arbetslösa.

Oro i Tyskland

Människorna i Tyskland blev rädda och oroliga av fattigdomen och arbetslösheten. De demonstrerade på gatorna och det var ofta slagsmål. Många tyskar längtade efter lag och ordning.

1924

Adolf Hitler

1924 försökte Adolf Hitler att olagligt ta makten i Tyskland och misslyckades. Istället åkte han i fängelse och skrev sin berömda bok Min Kamp. I boken skrev han att det var judarnas fel att Tyskland hade det svårt.

Efter ett år kom Adolf Hitler ut ur fängelset och var då populärare än någonsin.

1929

Annes familj levde i Tyskland

Den tyska flickan Anne Frank föddes den 12 juni 1929. Hennes farmor hade varit sjuksköterska på ett tyskt militärsjukhus under första världskriget och Annes pappa och farbror var officerare i den tyska armén. Familjen Frank var judar.

Anne skriver i sin dagbok:

”Far, den snällaste rara pappa jag någonsin träffat, hade hunnit fylla trettiosex år när han gifte sig med mor som då var tjugofem år.”

1933

Hitler får makten

I januari 1933 fick Adolf Hitler makten i Tyskland, denna gång genom ett lagligt val.

Hitler skapade nya arbeten när han lät arbetslösa tyskar bygga motorvägar. Tyskarna började också tillverka vapen och den tyska armén blev större.

När Adolf Hitler blev Rikskansler skrev han också genast nya lagar för judar:



Judiska advokater fick inte längre arbeta åt staten.
Judiska läkare fick inte arbeta på sjukhus.
Judar fick inte undervisa på universitet.
Judiska skådespelare fick inte uppträda.
Hitler stängde också judiska affärer och varuhus.

Nazisterna

Adolf Hitlers parti hette Nationalsocialistiska partiet och kallades för Nazistpartiet.
De som följde Hitler och hans parti kallades nazister.

1938

Kristallnatten

Natten till den 10 november 1938 förstörde nazisterna 177 synagogor och 7 500 judiska affärer.
De mördade också 236 judar.

Den här natten brukar man kalla Kristallnatten efter ljudet av alla fönsterglas som krossades.
Nu började människor att fly från Tyskland.

Annes familj flyr

Familjen Frank flydde från förföljelserna av judar till Nederländernas huvudstad Amsterdam.
Där startade Annes far Otto ett litet företag i ett hus på gatan Prinsengracht.

1939

Tyskland tar över andra länder

Den 1 september 1939 tog den tyska armén över landet Polen.
Så fort de tyska soldaterna kom till Polen började de att förfölja judar.

Sedan tog Tyskland över även andra länder i Europa som Frankrike och Belgien.
Så fort de tagit över ett land började de att förfölja alla judar som levde där.

1940

Nazisterna tar Nederländerna

Länge hoppades Annes föräldrar att Nederländerna skulle slippa gå med i kriget, men den 10 maj 1940 marscherade den tyska armén in i landet.
Det blev nu allt svårare att vara jude också i Nederländerna.

På bilder kan du se Annes syster Margot tillsammans med sina klasskamrater på en tennisbana.
Det är sommaren 1940 och Margot har solglasögon.
Ett år senare blev det förbjudet för judar att vara medlemmar i tennisklubbar.



En bild visar Anne och Margot på stranden.
Ett år senare blev det förbjudet för judar
att vara på stränder.

1941

Ett fotografi på en simbassäng från 1941
visar en skylt där det står Förbjudet för judar.

Anne skriver i sin dagbok:

”Judelagarna blir fler och fler.
Vi blir allt mindre fria.
Judar måste bära judestjärna.
Judar får inte ha cyklar.
Judar får inte åka spårvagn.
Judar får inte åka eller köra bil.
Judar får bara handla mellan klockan 15 och 17.
Judar får bara gå till judiska frisörer.
Judar får inte vara ute på gatorna
mellan klockan 20 på kvällen och 6 på morgonen.”

Efter sommarlovet 1941 måste judiska barn
gå i särskilda skolor.
Anne och Margot fick gå i Judiska läroverket.

Judar fick inte längre ha företag
och Annes pappa Otto ber en arbetskamrat
sköta hans företag.

1942

Mördandet börjar

Nazistiska soldater började nu att mörda judar
i Östeuropa.
De sköt människor och begravde dem i massgravar.
Under ett år dödade nazisterna en miljon män,
kvinnor och barn.

Hitler ville mörda alla Europas 11 miljoner judar.
På ett möte den 20 januari 1942
bestämde nazistpartiet att det skulle bli så.
Anteckningarna från mötet finns kvar.

Men om så många skulle dö
räckte det inte med att skjuta dem.
Nazisterna ville att mördandet måste ske snabbare,
enklare och billigare.

Lägren

Nazisterna började att bygga dödsläger i Polen.
De byggde dem så att de kunde mörda
så många människor som möjligt på snabbaste
och enklaste vis.

I lägren gasade nazisterna ihjäl människor
i gaskammare och brände sedan upp de döda
i stora brännugnar, krematorier.

Judar fick inte misstänka att de skulle bli mördade. Nazisterna sade därför att judar skulle åka till arbetsläger. Sommaren 1942 började de första tågen, fulla med människor, åka till lägren.

De flesta människor blev mördade så fort de kom fram, andra blev tvingade att arbeta i lägren tills de dog av utmattning.

1942

Familjen Frank gömmer sig

Anne fick sin dagbok den 12 juni 1942 då hon fyllde 13 år.

Tre veckor efter det fick hennes syster Margot order om att åka till ett arbetsläger i Tyskland.

Anne skriver i sin dagbok:

”Jag blev väldigt rädd. Alla vet vad det betyder. Jag såg redan koncentrationslägret framför mig.”

Men Annes pappa Otto hade sedan några månader gjort sig beredd på att gömma sig och sin familj. Dagen efter att Annes storsyster Margot fick sin order att resa, bestämde sig familjen Frank för att gömma sig.

Gömstället

I gårdshuset bakom Otto Franks firma på Prinsengracht levde familjen Frank gömda i två år.

Den 13 juli 1942 kom även familjen Van Pels dit. I november bestämde de sig för att en åttonde person skulle få komma dit, Fritz Pfeffer.

Miep Gies, en av Otto Franks närmaste arbetskamrater gav dem mat, kläder och böcker i största hemlighet.

Anne som författare

På dagarna måste de vara tysta i gömstället så att ingen på firman skulle kunna höra dem. Under alla dessa tysta timmar på dagen läste Anne i sina skolböcker, spelade spel med de andra och skrev i sin dagbok.

Anne skriver i sin dagbok:

”Kommer jag någonsin att bli journalist eller författarinna? Jag hoppas det, o det hoppas jag så, för i skrivandet kan jag fästa alltihop, mina tankar, ideal och fantasier.”

I sin dagbok skrev Anne om allt som hände i gårdshuset, vad hon tänkte på, drömde om och vad hon kände.

Känslorna blev till ord

Anne och de andra följde nyheterna om kriget på radion.

De fick också tidningar och anade vad som hände med judar i Östeuropa.

Anne skriver i sin dagbok:

”Ungern har tagits av tyska soldater. Där finns en miljon judar till, nu lär väl de också följa efter.”

Det var svårt för Anne att klara av alla dessa starka känslor som fyllde henne. Det blev även allt svårare för henne att tala med de vuxna. Dagboken blev hennes bästa vän.

Anne skriver i sin dagbok:

”Jag ser världen långsamt förvandlas till en öken, jag hör allt tydligare åskan gå, den som kommer att döda även oss, jag lider med miljontals människor och ändå, när jag blickar upp mot himlen tror jag allt detta kommer att vända sig till något gott, att även den här ondskan ska sluta, att det igen ska bli lugn och fred i världen.”

Den 28 mars 1944 hör Anne på radion att den nederländska regeringen ska samla in dagböcker efter kriget. Anne bestämmer sig för att skriva rent sina dagböcker så att de kan läsas av andra efter kriget. Hon vet redan vad hon vill kalla sin bok: Gårdshuset.

En kort tid av hopp

Det går allt sämre för tyskarna i kriget och den 6 juni 1944 stiger engelska soldater iland på Frankrikes kust och tänker befria Europa från nazisterna.




Den sovjetiska armén kommer allt närmare från öst. Kanske är kriget på väg att ta slut?

1944

Slutet

Fredagen den 4 augusti 1944 stannar en bil på gatan Prinsgracht och män med vapen går ur bilen och in i gårdshuset.


Någon har ringt polisen och sagt att det finns judar där. De gömda får kort tid på sig att packa och Annes dagbokspapper faller ut på golvet. Det är de papper som deras medhjälpare Miep Gies sedan kommer att hitta.



Anne och hennes familj sitter i fyra dagar i ett så kallat genomgångsläger i Westerbrok. Efter det, tvingas de på det allra sista tåget mot dödslägrät Auschwitz.

Lite fler än tusen personer finns på tåget och resan tar tre dagar. Det är trångt, det finns ingen plats att ligga ned, de får nästan ingen mat eller dryck och de använder en hink som toalett.

Listorna på dem som var med på tåget finns kvar och där finns också Anne Franks namn.



Natten till den 6 september kommer tåget fram till dödslägrät Auschwitz. Soldaterna skiljer männen från kvinnorna. Det är sista gången Otto Frank ser sin fru Edith och sina två döttrar Anne och Margot.

Vad hände med Anne?

Eftersom den sovjetiska armén kom allt närmare började nazisterna tömma lägrät Auschwitz. Anne och Margot blev skickade till lägrät Bergen-Belsen.

1945

De båda systrarna dog i Bergen-Belsen av sjukdomen fläcktyfus i mars 1945. Då hade deras mor Edith redan dött av utmattning i januari samma år.


Deras far, Otto Frank var den ende från gårdshuset som överlevde Auschwitz. Han befriades av den sovjetiska armén den 27 januari 1945.




Hermann van Pels gasades ihjäl i Auschwitz i slutet på 1944. Hans hustru Auguste van Pels dog på tåget på väg till lägrät Theresienstadt på våren 1945. Deras son Peter van Pels dog i lägrät Mauthausen 5 maj 1945. Fritz Pfeffer dog i lägrät Neuengamme 1944.

1947

Dagboken

När Otto kom tillbaka till Amsterdam fick han veta att hans döttrar och fru var döda. Vad hade han att leva för nu när alla var döda?






Men då fick han Annes dagbokspapper av Miep Gies.
Först orkade inte Otto läsa dagboken
för att hans sorg var så stor.
Men när han till slut började läsa kunde han inte sluta.
Två år efter kriget kom så Anne Franks dagbok ut
på ett bokförlag med den titel hon själv ville ha:
Gårdshuset.

Idag är boken översatt till 60 olika språk.
Miljontals människor har läst den.

Gårdshuset blir museum



Många människor som har läst Anne Franks dagbok
ville se platsen där hon skrev ner sina tankar.
Gårdshuset blev ett museum.

Otto ville hålla minnet av Anne levande
så han skapade en stiftelse
som ska berätta om Förintelsen och hedra de som dog.
Det är den stiftelsen
som har gjort den här utställningen.

De mänskliga rättigheterna

Anne Franks stiftelse och vi,
på Forum för levande historia,
vill med den här utställningen Anne Frank & Jag
tala om de mänskliga rättigheterna.

Att tala om dem är viktigt idag
när vi lever så många olika människor
bredvid varandra i vårt samhälle,
människor från olika länder, med olika språk,
traditioner och olika religioner.



Free2choose – filmer och frågor

På utställningen visar vi några korta filmer från idag. När du tittar på dem kan du fundera på vad du själv tycker om de mänskliga rättigheterna.

Alla människor har till exempel rätt att få säga vad de tycker, men det är inte alltid så lätt att säga om det är bra eller dåligt att de får det.



Filmerna

En mänsklig rättighet är rätten att få säga vad man tycker. Det betyder också att man ska ha rätt att demonstrera.

I en av filmerna kan du se nynazister som demonstrerar utanför en synagoga.

Efter filmerna kan du svara på frågor om vad du tycker om det du har sett. Som du kommer att märka är det inte alltid så lätt att veta vad som är bra eller dåligt, rätt eller fel.

Frågorna

Alla har rätt att säga vad de tycker.
Tycker du att nynazister ska få demonstrera utanför synagogan?

Tycker du att man ska säga vad som helst i en demonstration?

Alla har rätt att skriva vad de vill.
Tycker du att bokaffärer ska få sälja Hitlers bok *Min kamp*?
Tycker du att en regering har rätt att förbjuda en tidning?

Alla har rätt att säga vad de tycker.
Tycker du att en sångare ska få sjunga att homosexuella människor inte ska få leva?
Ska man få bränna svenska flaggan?

All har rätt att följa sin religion.
Tycker du att en polisman får ha turban?
Ska kyrkan få säga att homosexualitet är fel?

Alla har rätt till ett privatliv.
Ska regeringen få bygga elektroniska skydd runt städerna?
Ska regeringen få veta vilka böcker du läser?

